

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ

MAKİNA MÜHENDİSLİĞİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİH

KURTULUŞ SAVAŞI VE CEPHELER

ENES MUTLU

B150106400

Öğr.Gör. NİHAN EYÜBOĞLU ERDEM

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
1. I.DÜNYA SAVAŞI SONRASI	3
1.2.Kuvay-yı Milliye Dönemi	4
2.DOĞU CEPHESİ.....	4
3.GÜNEY CEPHESİ	5
4.BATI CEPHESİ	6
4.1.Batı Cephesinin Kuruluşu	7
5.DÜZENLİ ORDU DÖNEMİ.....	7
6.İNONÜ SAVAŞI	8
6.1. I.İnonü Savaşı.....	8
7.KÜTAHYA VE ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ.....	9
8.SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ.....	10
9.BÜYÜK TAARUZ VE MUDANYA MÜTAREKESİ	13
9.1.MUDANYA MÜTAREKESİ	14
10.KAYNAKÇA.....	15

1. I.DÜNYA SAVAŞI SONRASI

I. Dünya Savaşı'na Almanya ile birlikte giren Osmanlı Devleti, Çanakkale Savaşı'ndaki başarılı savunmaya, Irak'ta Kutü'l-Ammare'de Britanya ordusunu kuşatıp esir almasına ve savaşın son aylarında Kafkasya Cephesi'ndeki başarılarla rağmen savaşın son günlerinde Filistin cephesinde Edmund Allenby komutasındaki Birleşik Krallık ordularına karşı Nablus Hezimetine uğramıştı. Yıldırım Orduları Grubunun 18 Eylül 1918'deki bu bozgundan sonra Liman von Sanders komutanlıktan istifa etmiş ve yerine Padişah tarafından kendisine Yaver-i Fahri Hazret-i Şehriyari unvanı da verilen Mustafa Kemal Paşa atanmıştı. Mafih 1 Ekim 1918'de Şam, 16 Ekim 1918'de Hama ve Humus, 25 Ekim 1918'de de Halep kaybedildi.

Suriye cephesinin çöküşü üzerine İttihat ve Terakki hükümeti 8 Ekim 1918'de istifa etti. Hükümet ileri gelenlerinden Talat, Enver ve Cemâl Paşalar yurt dışına kaçtılar. Genel af ilan edilerek, sürgün ve hapisteki muhaliflerin İstanbul'a dönüşüne izin verildi. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı hükümeti yenilgiyi kabul etti.

Mondros Mütarekesi gereğince İtilaf Devletleri'ne güvenlikleri gereği istedikleri yerleri işgal etme yetkisi tanınıyordu. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığında Musul ve çevresi henüz Ali İhsan Sabis Paşa komutasındaki Türk birliklerinin idaresindeydi. Ateşkesten sonra Britanyalılar, Musul ve Zaho'daki sivil Hristiyanların topluca öldürüldüğünü iddia ederek Türk birliklerinin Musul'u terk etmesini istediler. Ali İhsan Sabis Paşa, bu isteği reddetti ancak Suriye ve Şam cephesinde Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Yıldırım Orduları grubu daha fazla kayıp vermemek için Adana'ya kadar çekilmesi neticesinde demiryolu ikmal hatlarının kesilmesi üzerine ve İstanbul hükümetinin de bu yolda emir vermesinden sonra Musul'u bırakıp Nusaybin'e kadar çekildi. Britanya askerleri hiçbir direnişle karşılaşmadan Musul'a girdiler. İstanbul'dan benzer bir emir Mustafa Kemal Paşa'ya da Çukurova bölgesini terk etmesi için gelmişse de Mustafa Kemal Paşa Adana'yı boşaltmamış ve Harbiye Nezaretiyle yaptığı telgraflaşmalarda emrin kanunsuz olduğunu söyleyerek emre direnmişti. Harbiye nezareti, kendisini görevden alıp karargaha çağırdığında ordunun bir kısım silahlarını halka dağıtarak düşman eline geçmesine mani olmuştu. Bazı silahlar ise, Anadolu'da bir düşman direnişinde kullanılmak üzere Teşkilat-ı Mahsusa elemanları tarafından daha güvenli olan doğu cephesine taşınmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a dönmesinden sonra Ali Fuat Paşa, emrindeki 20. Kolordu'yu teçhizatıyla birlikte önce Konya'ya sonra da Ankara'ya getirerek İstiklal Savaşı hazırlıklarına başladı. Bu sırada Kâzım Karabekir Paşa da emrindeki 15. Kolordu'yu terhis etmemiş ve Erzurum'da savaşa hazır tutmaktaydı.

1.2.Kuvay-yı Milliye Dönemi

Öncelikle işgal tehlikesine yakın yerler olmak üzere hemen ülkenin her tarafından teşekkül eden bu kuvvetlere "kuva-yı milliye" , "müfreze" , " milli tabur" gibi isimler verilmiştir. Düzenli orduya geçişle birlikte bu kuvvetlerin bir kısmı düzenli ordu içine alınırken, bazıları da kendiliğinden dağılmıştır.

2.DOĞU CEPHESİ

Mondros Mütarekesi'nin ilgili hükümlerine göre dağılmayan tek ordu , Kazım Karabekir Paşa'nın komutasındaki 15.Kolordu idi. Kazım Paşa , bölge üzerinde Erivan merkezli Ermenistan'ın emellerini bildiğinden askerlerini terhis etmemiş ve savunma tedbirlerini almaya başlamıştı. Bildiği üzere , Şark meselesi çerçevesinde İtilaf Devletlerinden destek gören Ermeniler, 1.Dünya Savaşı sırasında Ruslarla iş birliği içinde Doğu Anadolu'da bazı yerleri işgal etmiş, Türk-Müslüman köy ve kasabalarını yakıp yıkmışlardı. Bunun da ötesinde Paris Barış Konferansı'na başvurarak Giresun –Mersin çizgisinin doğusunda kalan Anadolu coğrafyasının nerdeyse tamamının kendilerine verilmesini istemişlerdi. Ermenileri emellerin bu doğrultusunda, saldırılarının ve baskılarının artması üzerine 9 Haziraseferan 1920'de TBMM "seferberlik " ilan etmiş ve 15.Kolordu, Şark Cephesi Komutanlığına çevrilmiştir. Ordu'yu işgal edip saldırılarını artıran Ermenilere karşı Kazım Karabekir Paşa komutasında taarruza geçen Türk ordusu 28 Eylül'de Sarıkamış, 30 Ekim'de Kars'ı işgalden kurtarıp 7 Kasım'da Gümrü'ye girmiştir. Türk ordusundan büyük darbe yiyen Ermeniler ateşkes istemek mecburiyetinde kalmış ve 3 Aralık 1920'de yapılan Gümrü Antlaşması'yla , Türkiye'nin isteklerini kabul etmek durumunda kalmışlardır. Türkiye açısından Ermeni meselesini kapatan ve TBMM'nin ilk askeri başarısı olan Gümrü Antlaşması ile 1878'den itibaren Rus kalan Kars ve havalisi geri alınarak Türkiye'nin Doğu sınırları güvenlik altına alınmış oldu. Böylece, Doğu'daki kuvvetlerimizin Yunan kuvvetlerine karşı kaydırılma imkanı da doğmuş oldu. Bu antlaşmadan hemen sonra TBMM Gürcistan' a bir nokta vererek , bir Türk yurdu olan iç sancakın Türkiye'ye iadesini istedi. Görüşmeler sonucunda Gürcü hükümeti bu sancakları Türkiye'ye bırakmak zorunda kaldı. Ancak kısa bir süre sonra Bolşevik Rusya'nın Gürcistan ve Ermenistan'ı işgal etmesi üzerine durum değişmiş ve 16 Mart 1921 Moskova, 13 Kasım 1921 Kars antlaşmasıyla, Batum dışındaki yerler Türkiye'ye katılmış oldu. Doğu Cephesi'nde bu askeri faaliyetler devam ederken aynı zamanda Türk eğitim tarihinde iz bırakacak derecede yoğun bir eğitim-kültür faaliyeti de yürütülmüştür. TBMM'ne ilk zaferleri hediye eden ve Doğu Anadolu'da "Şark Fatih" olarak anılan Kazım Karabekir Paşa , cephe komutanı olarak askeri faaliyetlerinin yanı sıra bölgenin eğitim ve kültür alanından kalkınması için de fevkalade hizmetlerde bulunmuştur.

Savaş ve Ermeni terörü sonucu yetim-öksüz kalmış binlerce Türk - Müslüman çocuğunun eğitimini sağlayarak onları hayata kazandırmış idi.

3.GÜNEY CEPHESİ

Müzakere sonrası , 1919 Ocak ayından itibaren Fransızlar Çukurova bölgesini, İngilizler ise Antep, Urfa, Maraş'ı işgale başladılar.15 Eylül 1919 tarihinde vardıkları antlaşmaya göre İngilizler Filistin ve Irak'a, Fransızlar da Suriye ve Lübnan'a mandater devlet olarak yerleşme kararı alınca İngilizler işgal ettikleri yukarıdaki Türk şehirlerini Fransızlara bıraktılar. Ekim sonu ve Kasım'ın başında Maraş, Urfa ve Antep'te Fransız işgali başladı. Fransızlar işgal ettikleri yerlerde halka görülmedik zulüm yapıyordu. Özellikler yerli Ermenilerin fırsat ganimet bilip, silahlı çetelerde Türklere yönelik katliamlarına Fransızların göz yumması hatta el altından teşvik etmesi ,Türklerin nefsi-i müdafaaya mecbur etti. Kısa sürede Ermeni ve Fransızlara karşı Kuva-yı Milliye teşekkül etti milli cepheler kuruldu. Ermeni çetelerine ve Fransız işgaline karşı halk yediden yetmişine mücadeleye başladı.

Adana'da "Tufan Bey" unvanıyla Yüzbaşı Osman, milli kuvvetleriyle Fransızlara karşı önemli başarılar kazandı. Maraş'ta Sütçü İmam, Türk kadınlarına sarkıntılık etmeye kalkan Fransız askerlerine silahla karşılık vererek Maraşlıların mücadele bayrağını açtı. Antep'te "Şahin Bey" takma adlı teğmen Said ve daha sonra Kılıç Ali Bey komutasındaki Kuva-yı Milliye kahramanlıklar sergiledi. Fransızlarca 10 ayı aşkın süre kuşatma altında kalan Antep adeta destan yazdı. 11-12 yaşındaki çocuklara bile vatan savunmasında fiilen görev aldılar. Bu mücadelede 6000 evladını kaybeden Antep, 9 Şubat 1921'de çaresizlikten teslim oldu. Anteplilerin gösterdiği örneği az bulunan nu direnişi TBMM 6 Şubat 1921'de çıkardığı kanun ile "Gazi" unvanı vererek takdir etti. Fransızlara bu toprakların sahipsiz olmadığını gösterdi. Fransızlar 10 Nisan 1920'de Urfa'yı boşaltmak mecburiyetinde kaldılar. Gazi Antep'in yanı sıra Maraş ve Urfa'nın kahramanlıkları da Cumhuriyet Türkiye'sinde, Maraş'a "Kahraman", Urfa'ya " Şanlı" sıfatları takdir edilerek tarihe geçmiş oldu. Güneydoğu'da Fransızlara karşı kazanılan bu başarılar, TBMM'ye büyük bir manevi güç oldu. İngilizlerin oyununa geldiklerini anlayan Fransızlar da Türk'ün vatanını elinde almanın mümkün olamayacağını kavradıklarından Sakarya zaferi müteakip TBMM Hükümeti'yle Ankara Antlaşması'nı imzalayarak, Hatay dışında işgal ettiği yeleri boşaltmış ve müttefiklerinden ayrılmıştır.

4.BATI CEPHESİ

Batı Cephesi Türk Kurtuluş Savaşı'nın en önemli cephesidir. Hemen hiç hazırlığı olmadan, büyük maddi olanaksızlıklarla Birinci Dünya Savaşı'na girmiş ve savaş içinde birbirinden binlerce kilometre uzaklıktaki cephelerde savaşmış, hayalci bir kadronun elinde yanlış yönetilmiş, tifüs, kolera, açlık, cephe noksanlıklarına rağmen dünyanın en büyük devletlerinin (Rusya, İngiltere, Fransa) ordularına karşı dört yıl savaşmış bulunan Türk orduları yenilmiş olmasına rağmen, ateşkes antlaşması imzalandığı tarihte düşman ordularını anavatanına sokmamıştı. Fakat 30 Ekim 1918'de kaderini galiplerin eline terk etmiş olan Türk yurdu yağmalanıyordu. Tek başına Türkiye'nin bu zayıf haliyle bile baş edebilmekten çekinen Yunan orduları 15 Mayıs 1919'da İngiliz, Fransız ve Amerikan koruyuculuğunda İzmir'e çıkmıştı. Yunanlılar, Türk ordularının dağıtılmış, silah ve cephanesi elinden alınmış, İtilaf Devletleri'nin tehdidi altındaki Padişah'ın her şeye razı durumuna güvenerek, büyük hayallerini gerçekleştirebileceklerini, Batı Anadolu'yu kolayca ele geçirebileceklerini umuyorlardı.

1918 Aralık Ayı içinde İngiliz, Fransız ve İtalyanlar'ın İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nda 63.000 askeri bulunuyordu. Adana demiryolu üzerinde 5.500 İngiliz asker vardı. Güneydoğu Anadolu tarafından 30.000 Fransız, Antalya, Isparta, Muğla, Afyon, Eskişehir dolaylarında 13.500 İtalyan askeri bulunuyordu. Yaklaşık yüz bin İtilaf askerinin de Anadolu'da bulunuşu Yunanlıları daha da cesaretlendiriyordu. Batı Anadolu'da Rum halkı büyük taşkınlık yaparken, Türk Ulusu genel olarak, kadere razı bir tutum içindeydi. İzmir'in işgali sırasında silaha başvurulmasaydı, facia olmazdı, işgalin geçici olduğu ve Padişah'ın Yunanlılarla savaş ilan etmediği propagandaları da Türk Ulusu'nun bu suskunluğunu arttırıyordu.

İzmir ve civarında dar bir bölgeye sıkışıp kaldığını ileri süren Yunanistan'ın işgal planına göre, Yunan ordusu üç yönden Anadolu içlerine doğru ilerleyecekti Birinci yön Gediz Vadisi idi. Menemen'den başlayıp, Manisa, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir'i ele geçirmeyi amaçlıyorlardı. İkinci yön, Menderes Vadisi idi ve Torbalı-Bayındır-Ödemiş Yolu idi. Üçüncü yol ise Torbalı'dan güneye sarkan yön idi ve bu birlikler Aydın'ı işgal edeceklerdi. Ayrıca Ayvalık'a çıkarılacak Yunan kıtaları da Ayvalık ve Yöresini işgal edecekti. İzmir'i işgal etmiş bulunan Yunanistan, işgali genişletmek için yine aynı asılsız propagandalarına başvurarak Batı Anadolu'da asayiş sağlamayı, İzmir'den firar etmiş olan 2.000 Türk askeri ve 150 süvarinin, yöredeki silahlı Türkler'le birleşip Rumları katliam etmeye hazırlandıkları için, Rumları korumak amacıyla işgali "Küçük Asya" içlerine doğru genişletmek zorunda olduklarını yayıyorlardı. İşgal komutanı bu plan gereğince hazırlıklarını sürdürürken, Venizelos, Aydın'ın

işgalini fakat daha güneye inilmemesini, çünkü İtalyanlar'la tartışma çıkmasını istemediğini, Aydın'ın güneyine inilmemesini mutlaka İngiliz Amiralinden izin alınması gerektiğini bildirdi. İngilizler'in izin vermesi üzerine, hazırlıklı bulunan Yunan kıtalarına 23 Mayıs'ta ileri hareket emri verildi.

Yunan birliklerine direniş daha İzmir'de sıkılan ilk kurşunla başlamıştı. Ayrıca 16 Mayıs'ta Urla yöresindeki 800 kişilik Rum çetecileri, Yunan deniz askerinin desteği ile Urla Yarımadası'ndaki Türk köylerine saldırarak, köylüleri öldürmeye başlamışlardı. Bunun üzerine 173. Alay 18'e varan askeriyle, köylülerin de desteği ile direnişe geçmişti. Fakat dış desteği bulunmayan bu yarımadaadaki direniş etkili olmamıştı.

4.1.Batı Cephesinin Kuruluşu

Asıl olarak Yunan işgaline karşı Batı Anadolu'da verilen savaşları kapsayan Batı Cephesi ya da Garp Cephesi, 22 Haziran 1920'de Milne Hattı'ndan başlayan genel Yunan saldırısının hemen ardından, 25 Haziran 1920'de oluşturuldu ve komutanlığına Ali Fuat Paşa getirildi. Bu arada Yunan kuvvetleri 24 Mart 1920'de Dumlupınar'ı, 28 Mart'ta da Afyon'u ele geçirmişlerdi. Yunanlılara karşı verilen asıl savaşlar da bu tarihten sonra oldu. Ancak Ali Fuat Paşa, genel Yunan saldırısı ve Çerkez Ethem'in faaliyetleri karşısında başarısız bulundu ve Batı Cephesi komutanlığından alındı. TBMM Hükümeti, 9 Kasım 1920'de Batı Cephesi'nin iki kısma ayrılmasına karar vermiştir. Bu karara göre Kuzey Cephesi, İzmit, Ertuğrul, Eskişehir, Kütahya sancaklarını kapsayacak ve Genelkurmay Başkanı Albay İsmet Bey komutasında olacaktır. Güney Cephesi ise Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Menteşe, Antalya, Konya, Silifke, Niğde ve Adana merkez sancağını kapsayacak ve İçişleri Bakanı Albay Refet Bey komutasında kurulacaktır. Yeniden teşkillenen Batı Cephesi kuvvetleri, kuruluşunda 1.098 subay, 19.406 er, 10.283 tüfek, 90 ağır makineli, 23 hafif makineli, 45 top, 4.294 nakliye hayvanı ve 439 araba idi.

5.DÜZENLİ ORDU DÖNEMİ

Bu durumda, düzenli orduya geçme çalışmaları başladı. Kuva-yı Milliye'nin tasfiyesi mevcut askeri gelişmelerin bir mecburiyeti ise de aslında siyasi şartlar da düzenli ordunun kurulması gerekli kılıyordu. Çünkü yeni bir devlete doğru gidişin ilk ve önemli adımı olarak TBMM kurulmuştu. Meclisin siyasi varlığının kabul ettirebilmesi ve otoritesini tesis edebilmesi aynı zamanda askeri gücünün varlığıyla alakalı idi. Bir başka ifade ile hükümet olabilmek, emniyeti ve güveni sağlayabilmek ve hükümetin gereklerini yerine getirebilmek için kuvvete sahip

olmak gerekiyordu. Bu husus Meclis'te sıkça dile getirilmiştir. Yapılan hazırlıklar sonunda 1920 Ekim ayından itibaren Kuva-yı Milliye'nin tasfiyesi başladı.

6.İNÖNÜ SAVAŞI

Yunanlılar, Bursa ve Uşak mıntıklarından Eskişehir ve Afyon istikametlerinde 6 Ocak 1921'de ileri harekata geçtiler. Yunan harekatı üç koldan ilerleyerek İnönü önünde birleşiyordu. Yunanlılar, 3 günlük yürüyüşten sonra 9 Ocak günü İnönü mevzilerinin önüne gelmişlerdi. Asıl savaş 10 Ocak günü sabah saat 6.30'da Yunanlıların taarruza geçmesi ile başladı. Saldırısı kırılan düşmana karşı savaş 10 Ocak 1921'de kazanıldı.

Savaşın İnönü bölgesinde yapılması bir tesadüf değildi. İnönü savaşlarının zamanını Yunanlılar, fakat savaş alanını Türkler seçmişlerdi. Türk ordusunun savunma planına göre, Bursa ve Kocaeli yönünden gelecek bir düşman taarruzu İnönü'de karşılanacaktı. 11 Ocak 1921'de o güne kadar fazla kayıp vermiş ve çok hırpalanmış olan düşman, daha fazla ilerlemeye kendisinde kudret göremeyerek, tekrar Bursa civarındaki eski mevzilerine çekilmek zorunda kaldı. Böylece dinamik bir sevk ve idare sistemiyle düşmanın iki misli kuvvetlerine karşı, zayıf kuvvetlerle yoğun bir savunma yapılmış ve düşman ordusu üç gün içinde yenilerek geri çekilmeye mecbur bırakılmıştır.

I. İnönü Zaferi sonunda Albay İsmet Bey,1 Mart 1921'de generalliğe yükseltildi. Kazanılan bu zaferin tarihi önemi, Batı Cephesi'nde kazanılan ilk zafer oluşu ve Sevr tatbikçilerine milli teşkilatın ne demek olduğunu göstermesidir. I. İnönü Savaşıyla Kuva-yı Milliye devri son bulmuş, Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin ve ordusunun içerde ve dışarıda itibarı birden yükselmiş, ordunun ve Meclis'in otoritesi artmıştır

6.1. I.İnonü Savaşı

Londra Konferansı'nın bir sonuç vermemesi, Sevr projesini uygulamak için İtilaf Devletlerini yeni bir çabaya yöneltmiş ve bu amaçla Yunan işgal ordusunu savaşa teşvik etmişlerdi. Bundan faydalanan Yunanlılar, 23 Mart 1921'de Bursa'dan İnönü istikametine ilerlemeye başladılar. Türk ordusunun yüksek azim ve imanla savaşması, 31 Mart 1921 akşamına kadar süren kanlı çarpışmalar sonunda düşmanı İnönü'de ikinci defa perişan etti. Yaptıkları iki saldırının da püskürtülmesi üzerine Yunan kuvvetleri, 31 Mart gecesinden itibaren çıkış mevzilerine çekilmeye başladılar, çekilen düşman, süvari birliklerimizle izlenmiş ve düşmana çekilirken de kayıplar verdirilmiştir.

Fevzi Paşanın (Çakmak) Mecliste bu savaştan bahsederken söylediklerinden anlaşıldığına göre, Yunan ordusunun amacı mutlaka yenmektir. Başkumandanları Papulas, bu sebeple Karaköy'e gelmiş ve alaylarını bizzat birbiri ardınca savaşa sokmuştur. Düşman bir taraftan kesin olarak Türk ordusunu yenmek ve dört beş günde Eskişehir'e, bir ayda da Ankara'ya gelerek Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmek amacındaydı. Düşmanın hareketlerinden amacını anlayan kumandanlık, lazım gelen önlemleri almıştı. İsmet Paşa bir taraftan da düşmana umduğu yerde değil, bizim istediğimiz yerde savaşı yaptırmak suretiyle, düşmanın savaş planını başarısızlığa uğratmıştır. Milli Kurtuluş Savaşı'nda bu zafer, Mustafa Kemal'in güzel ifadesiyle, milletin "makûs talihini" (tersine dönmüş talihini) de yenen bir zafer olmuştur.

7.KÜTAHYA VE ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ

Dumlupınar ve Aslıhanlar muharebeleri sonrasında Yunan kuvvetleri yeni bir hareketin hazırlığına girdiler. Yunanlar, İnönü-Kütahya-Döğler mevziini tutmuş olan Türk kuvvetlerini güneyden kuşatmak üzere 8 Temmuz'da ileri harekate geçtiler. 14-18 Temmuz'da Kütahya-Nasuhçal mevzilerinde şiddetli çarpışmalar oldu. Ancak sayı ve silah bakımından çok üstün olan Yunan kuvvetleri karşısında Türk kuvvetleri geri çekilmenin doğru olacağını düşünerek 18 Temmuz'da Eskişehir'in doğusundan Seyitgazi hattına çekildi. 18 Temmuz'da Eskişehir istikametine taarruza geçti. Bu bölgede çok şiddetli çarpışmalar oldu sonuçta Türk kuvvetleri 25 Temmuz'da Sakarya gerisine çekilmek zorunda kaldı. Bu hareket sonunda Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar Yunanlar'ın eline geçti. Tabii ki bu gelişmeler yurttan ve Mecliste büyük moral kırıklığına ve tepkilere yol açtı. Hatta, Meclisin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması bile dile getirildi. Başkomutanlık üzerine yöneltilen eleştiriler karşısında Mustafa Kemal, kararlı ve makul açıklamalar ile moralleri ve güven duygusunu güçlü tutmayı başardı.

Meclis, 5 Ağustos'ta kabul ettiği kanunla Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süreyle Başkomutanlık yetkilerini verdi. Mustafa Kemal, ilk işi olarak Tekalif-i Milliye emirlerini yayınladı. Bu emirlere göre, her kazada birer komisyon kuruldu. Bedeli daha sonra ödemek üzere, ordunun ihtiyacı olan iye ve giyim malzemelerinin %40'ına, nakliye vasıtalarının %20'sine ve savaşa elverişli araçlara el konuldu. Aslında Tekalif-i Milliye, zaten 10 yıldır sürekli savaş halinde olan bir milletin, var olabilmek için artık en son imkanlarını seferber etme anlamına geliyordu. Bu hazırlıkların yanı sıra, Doğu Cephesi'nden ve Merkez Ordusu'ndan seçkin bazı birlikler de Batı Cephesi'ne kaydırılmaya başladı. Bütün bu hazırlıklar, Ankara istikametinde ilerlemekte olan Yunan işgal kuvvetlerine karşı savunmayı kuvvetlendirip arkasından taarruz için idi. Yani,

bıçağın kemiğe dayandığı noktada yeniden dirilişin destanı olacak Sakarya Meydan Muharebesi'ne hazırlıktı.

8.SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ

TBMM Ordusu, Kütahya-Eskişehir Muharebelerindeki yenilgisinden sonra cephe kritik bir duruma düşmüştü. Cepheye gelerek durumu yerinde gören ve komutayı eline alan TBMM Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ile İcra Vekilleri Heyeti Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi birliklerinin Yunan ordusuyla arada büyük bir mesafe bırakılarak Sakarya Nehri'nin doğusu'na çekilmesine ve savunmayı bu hatta devam ettirmesine karar verdiler.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, "Hatt-ı müdafaa yoktur; sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla sulanmadıkça vatan terk olunamaz. Onun için küçük, büyük her cüzütamı (birlik), bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her cüzütam ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki cüzütamın çekilmeye mecbur olduğunu gören cüzütamlar, ona tabi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.[18]" emrini vererek muharebeyi geniş bir alana yaydı. Böylece Yunan kuvvetleri de karargâhlarından uzaklaşıp bölünmüş olacaktı.

TBMM, 3 Ağustos 1921'de Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa'yı azlederek, aynı zamanda Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili de olan Fevzi Paşa'yı bu makama da atadı.

22 Temmuz 1921'de Sakarya Nehri Doğusu'na çekilmeye başlayan Türk ordusu, güneyden kuzeye 5. Süvari Kolordusu (Çal Dağı güneyinde), 12., 1., 2., 3., 4. Gruplar ve Mürettep Kolordu birinci hatta olacak şekilde tertiplendi. Çekilişin hızlı bir şekilde tamamlanmasından sonra Yunan birlikleri taarruz pozisyonu için tam 9 gün Türk birlikleri ile karşılaşmadan yürüdü. Bu yürüyüşün hangi yöne doğru olduğu Türk keşif birlikleri tarafından tespit edilerek cephe komutanlığına bildirildi. Bu savaşın kaderini belirleyecek stratejik hatalardan biri oldu. Yunan taarruzu baskın olma özelliğini kaybetti. Ancak 14 Ağustos'ta ileri harekate geçen Yunan ordusu, 23 Ağustos'tan itibaren 3. Kolordusu ile Sakarya Nehri doğusundaki Türk kuvvetlerini tespit, 1. Kolordusu ile Haymana istikametinde, 2. Kolordusu ile Mangal Dağı güneydoğusunda kuşatıcı taarruza başladı. Fakat bu taarruzlarında başarısız oldular.

Kuşatma taarruzunda başarı sağlayamayan Yunan kuvvetleri, siklet merkezini ortaya kaydırarak savunma mevzilerini Haymana istikametinde yarmak istedi. 2 Eylül'de Yunan

birlikleri, Ankara'ya kadar en stratejik dağ olan Çal Dağı'nın tamamını ele geçirdi. Fakat Türk birlikleri Ankara'ya kadar geri çekilmeyerek alan savunması yapmaya başladı. Yunan birlikleri Ankara'ya 50 km kalacak derecede bazı ilerlemeler sağlasa da Türk birliklerinin yıpratıcı savunmasından kurtulamadı. Ayrıca 5. Türk Süvari Kolordusu tarafından cephe ikmal hatlarına yapılan taarruzlar Yunan taarruzunun hızının kırılmasında önemli etkenlerden biri oldu. Yunan ordusu 9 Eylül'e kadar süren yarma teşebbüsünde de başarılı olamayınca, bulunduğu hatlarda kalarak savunmaya karar verdi.

Türk Ordusu'nun 10 Eylül'de başlattığı, bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın komuta ettiği, genel karşı taarruzla Yunan kuvvetlerinin savunma için tertiplenmesine mani olundu. Aynı gün Türk birlikleri stratejik bir nokta olan Çal Dağı'nı geri aldı. 13 Eylül'e kadar süren Türk taarruzu sonucunda Yunan ordusu, Eskişehir-Afyon'un hattının doğusuna kadar çekilerek bu bölgede savunma için tertiplenmeye başladı. Bu çekilme sonucu 20 Eylül'de Sivrihisar, 22 Eylül'de Aziziye ve 24 Eylül'de Bolvadin ve Çay düşman işgalinden kurtulmuştur.

Çekilen Yunan Ordusunu takip amacıyla harekate 13 Eylül 1921 itibarıyla süvari tümenleri ve bazı piyade tümenleri ile devam edildi. Fakat teçhizat ve istihkâm yetersizliği gibi sebeplerle taarruzlar durduruldu. Aynı gün Batı Cephesi'ne bağlı birliklerin komuta yapısı değiştirildi. 1. ve 2. Ordu kuruldu. Grup Komutanlıkları lağvedilerek yerine 1.,2.,3.,4.,5. Kolordular ve Kolordu seviyesinde Kocaeli Grup Komutanlığı kuruldu.

Savaş, 22 gün ve gece sürerek 100 km uzunluğunda bir alanda cereyan etti. Yunan Ordusu Ankara'nın 50 km kadar yakınından geri çekildi.

Yunan ordusu geri çekilirken Türklerin kullanabileceği hiçbir şey bırakmamak için özen gösterdi. Demiryollarını ve köprüleri havaya uçurdu ve birçok köyü yaktı

Sakarya Meydan Muharebesi sonunda Türk ordusunun zayıyatı; 5713 şehit, 18.480 yaralı, 828 esir ve 14.268 kayıp olmak üzere toplam 39.289'dur. Yunan ordusunun zayıyatı ise; 3758 ölü, 18.955 yaralı, 354 kayıp olmak üzere toplam 23.007'dir. Sakarya Meydan Muharebesi'nde çok fazla subay kaybı olduğu için bu Muharebeye "Subay Muharebesi" adı da verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk bu muharebe için "Sakarya Melhame-i Kübrası" yani kan gölü, kan deryası demiştir.

Yunanlar için geri çekilmek haricinde başka bir seçenek kalmadı. Geri çekilirken Türk sivil halkına karşı yaptığı tecavüzler, kundaklamalar ve yağmacılık sonucunda 1 milyonun üzerinde sivil Türk evsiz kaldı.[20]

Mayıs 1922'de Yunan Ordusu Başkomutanı General Anastasios Papoulas ve kurmay heyeti istifa etti. Yerine General Georgios Hatzianestis atandı.

Mustafa Kemal Atatürk ünlü "Hattı Müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. Bu satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla sulanmadıkça vatan terk olunamaz." sözünü bu savaşa atfen TBMM'de söylemiştir. Muharebenin ardından Miralay Fahrettin Bey, Miralay Kâzım Bey, Miralay Selahattin Adil Bey ve Miralay Rüştü Bey, Miraliva rütbesine terfi etti ve Paşa oldu. Mustafa Kemal Paşa TBMM tarafından Müşir rütbesine terfi ettirildi ve Gazi unvanı verildi.

Atatürk, Sakarya Meydan Muharebesi'ne kadar bir askeri rütbesi olmadığını, Osmanlı Devleti tarafından verilmiş olan rütbelerin yine Osmanlı Devleti tarafından alınmış olduğunu belirtir. Nutuk'ta şu ifadeleri kullanır: "Sakarya muharebesi neticesine kadar, bir rütbe-i askeriye haiz değildim. Ondan sonra, Büyük Millet Meclisince Müşir (Mareşal) rütbesi ile Gazi unvanı tevcih edildi. Osmanlı Devleti'nin rütbesinin, yine o devlet tarafından alınmış olduğu malûmdur

1.Sakarya Savaşı'nın kazanılmasıyla, Türk Milleti'nin savaşın kazanılacağına olan inancı yerine gelmiştir. İstanbul'da, tüm camilerde Sakarya şehitlerine mevlitler okunmuştur. O ana kadar, Ankara'ya mesafeli duran İstanbul Basını'nda dahi bir sevinç duygusu oluşmuştur.

2.Uluslararası toplumun (özellikle İngiltere'nin) TBMM güçlerine bakışı değişmiş ve Yunanistan, arkasındaki İngiltere desteğini kaybetmiştir.

3.13 Eylül 1683 II. Viyana Kuşatması ile başlayan Türk geri çekilmesi yine bir 13 Eylül günü bu savaş ile durmuş, yeniden ilerleme başlamıştır. Bu yönden bu savaşın sembolik önemi de Türk Tarihi açısından çok fazladır.

9.BÜYÜK TAARUZ VE MUDANYA MÜTAREKESİ

Sakarya'da büyük bozguna uğrayan Yunan kuvvetleri, Eskişehir-Afyon hattına kadar takip edilmişti. Çünkü bugünlerde Türk ordusu gerek sayısı gerek lojistik imkanlar itibarıyla Yunan ordusuna kesin darbeyi vurmak için hemen taarruza geçecek durumda değildi. Zaten mevsim de kışa yaklaşıyordu. Bu yüzden ciddi bir hazırlık yapıldıktan sonra taarruzun yapılması uygun görülmüştü.

Askeri gelişmeleri yeterince bilmeyen ama hisleriyle hareket eden bazı çevrele bu durumu eleştirirken, Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan eleştirilere cevap veriyor, bir taraftan da gizlilik içinde orduyu ileride düşünülen taarruza hazırlıyordu. Öte yandan, Sevr'i gerçekleştirmek için Yunan'dan ümidini kesen İtilaf Devletleri zararın neresinden dönülürse kar misali bir an önce sözde barış planları ile Türkiye'yi anlaşma zeminine çekmek istiyorlardı. Bu maksatla 22 ve 26 Mart 1922'de her iki tarafa da mütareke teklifinde bulundular. Kendilerine toparlanma imkanı verecek bu teklifi Yunanlar hemen kabul etmiş, Türkiye ise prensip olarak barıştan yana olduğunu belirtmekle birlikte, mütareke için haklı olarak Anadolu'nun boşaltılmasını şart koymuştur. Şuur altına Sevr hedefi yerleşmiş olan İtilaf Devletleri ise bu şartı kabul etmemişlerdir.

Türk ordusunun taarruz için hazırlıkları bütün hızıyla devam ediyordu. Yunan kuvvetlerinin önemli bir bölümü Afyonkarahisar-Dumlupınar arasında bulunuyordu. Bir diğer kuvveti ise Eskişehir bölgesindeydi. Bunun dışında Menderes bölgesinde ve İznik Gölü civarında kuvvetleri vardı. Yani düşman kuvvetleri Marmara'dan Menderes'e kadar uzanıyordu. Mustafa Kemal Paşa, daha önce çağırılmış olduğu Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ile 27 Temmuz akşamı Akşehir'de buluştu. 15 Ağustos'a kadar taarruz hazırlıklarının tamamlanması kararlaştırıldı. Ama dikkat çekmemek için 28 Temmuz günü yapılacak bir futbol maçı vesilesiyle diğer komutanlar da Akşehir'e çağırıldı. Taarruzun bütün ayrıntıları görüşülerek karara bağlandı.

9.1.MUDANYA MÜTAREKESİ

Antlaşma:

Görüşmelerde TBMM hükümetini Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa temsil ederken, Fevzi Paşa ve Refet Paşa da görüşmeler boyunca Mudanya'da bulundular. Birleşik Krallık'ı General Harington, Fransa'yı General Charpy ve İtalya'yı da General Mombelli'nin temsil ettiği Mudanya görüşmelerinde, ateşkesle doğrudan ilgili durumda bulunan Yunanistan, General Mazarakis ve Albay Sariyannis'i görevlendirmesine karşın, Yunan delegeler görüşmelere doğrudan doğruya katılmayıp Mudanya açıklarında bir Britanya gemisinde beklediler. Zaman zaman gergin anların yaşandığı, hatta görüşmelerin kesilmesi tehlikesinin doğduğu ve Türk ordusunun yeniden hareket hazırlıklarına giriştiği mütareke görüşmeleri 11 Ekim 1922 tarihinde uzlaşmayla sonuçlandı.

Maddeler:

- 1.Üç gün içinde yürürlüğe girecek antlaşma ile Türk-Yunan çarpışması sona erecektir.
- 2.Yunan kuvvetleri, Akdeniz'e döküldüğü yerden Trakya ile Bulgaristan sınırının kesiştiği noktaya kadar Meriç'in sol kıyısına çekilecektir.
- 3.Bariş yapılanı kadar Karaağaç dahil Meriç'in sağ kıyısı müttefiklerce işgal edilecektir.
- 4.Edirne'ye ulaşan demir yolunun Cisr-i Mustafa Paşa'dan Kuleliburgaz'a kadar Meriç'in sağ kıyısını izleyen kısmı üç müttefik, bir Yunan ve bir Türk delegeden oluşan komisyonun gözetimi altında olacaktır.
- 5.Doğu Trakya'daki Yunan tahliyesi askerî kıtalar, araç gereçle cephaneler ve yiyecek depoları dahil on beş günde yapılacaktır.
- 6.Jandarma dahil Yunan sivil memurları mümkün olan en kısa zamanda çekilecek ve yerlerini Türk tarafına teslim edilmek üzere müttefiklere devredecektir. Bu devir teslim âzami otuz günde tamamlanacaktır.
- 7.Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, asayiş ve düzeni sağlamak için subayları dahil en fazla 8000 kişilik bir jandarma kuvvetini memurlara katabilecektir.
- 8.Yunan askerlerinin çekilmesi ve mülkî idare teslimi işi müttefik karma kuvvetlerinin gözetimi altında yapılacaktır.

9.Müttefiklerin birlikleri bulundukları yerde kalacak, barış konferansı sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti de buna riayet edecektir. Söz konusu arazi İstanbul Yarımadası'nda [P0dima](#)'nın 7 km. kuzeybatısında Karadeniz üzerinde bir noktada [Istranca](#), [Mertekli](#), [Kışağılı](#), [Sinekli](#), Karasınan çiftliği, [Kadıköy](#), Yenice, Kaladina çiftliği, Kalikratya hattının doğusundaki yarımada'nın bütünü dahil [Gelibolu Yarımadası](#)'nda Baklaburnu, Sarosburnu, [Bolayır](#) ve Soğluma mansabı hattının güneyinde kalan Gelibolu PYarımadası'nın bütün kısmıdır.

10.Türkiye Büyük Millet Meclisi orduları boğazların yaklaşık 15 km doğusundaki hatta duracak, barış konferansı sırasında da ileriye geçmeyecektir. Bu hat [Çanakkale](#) bölgesinde [Lapseki](#), kuzeyde Bozburun ve güneyde Kumburnu esas noktaları teşkil etmek üzere İzmit Yarımadası'nda [İzmit Körfezi](#)'nde [Darıca](#)'dan [Karadeniz](#)'de [Şile](#)'ye kadar uzanmakta ve [Gebze](#)'den geçmektedir. Bu mevkiiler Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine aittir. Darıca'dan Şile'ye giden yoldan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti ve askeriyle müttefik askerleri ortak yararlanabilecektir. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti ve müttefikler burada kuvvet artışı yapmayacaktır.

10.KAYNAKÇA

ANADOLU ÜNİVERSİTELERİ YAYINLARI-ATATÜRK İLKELERİ VE İNKİLAP TARİHİ-1- PROF.DR.NURİ KÖSTÜKLÜ